



En hållbar textilindustri inom planetens gränser

Naturskyddsföreningen

Beslutad av: Karin Lexén, generalsekreterare och Beatrice Rindevall, ordförande.

Framtagen av: Anna-Karin Sundelius, sakkunnig textil

Datum: 2026-08-15



1. Bakgrund

Naturskyddsföreningen verkar för en hållbar konsumtion inom planetens gränser. Inom textilområdet innebär detta ett nödvändigt systemskifte från dagens linjära och volymdrivna modell till ett hållbart cirkulärt system som bygger på kraftigt minskad nyproduktion, lång livslängd, hög användningsgrad och ett tydligt producentansvar genom hela produktens livscykel.

Cirkulära principer kan inte betraktas som ett komplement till dagens system, utan måste utgöra grunden för hur värde skapas, styrs och fördelas i ekonomin. I textilsektorn innebär detta att producenter, i enlighet med principen att förorenaren betalar, bär ett tydligt ansvar för de miljömässiga och sociala konsekvenserna av sina produkter genom hela livscykeln.

Textilsektorn kännetecknas av globala och komplexa leverantörskedjor med många aktörer, låg transparens och ojämn ansvarsfördelning. En hållbar omställning av textilindustrin måste bidra till minskad miljöpåverkan och global rättvisa, utan att flytta problem mellan länder, grupper eller generationer.

2. Problemformulering

Överproduktion och överkonsumtion

Textilindustrin är en av världens mest resurs- och miljöintensiva sektorer. Produktionen orsakar stora utsläpp av växthusgaser, omfattande vatten- och kemikalieanvändning, spridning av mikroplaster samt betydande avfallsproblem.¹ Den höga produktionstakten och de låga priserna möjliggörs ofta genom globala leverantörskedjor med ojämna maktförhållanden, där miljökrav och arbetsvillkor successivt försvagas längs värdekedjan, vilket i sin tur medför betydande hälsorisker för arbetstagare, lokalbefolkning och ekosystem.²

Textilier, särskilt kläder, fyller viktiga sociala och kulturella funktioner och är nära kopplade till identitet och tillhörighet. Samtidigt drivs konsumtionen i hög grad av snabba trendcykler och intensiv marknadsföring. Affärsmodeller inom fast och ultrafast fashion bygger på kort användning och ständig nyproduktion, vilket bidrar till överkonsumtion och ett snabbt värdetapp för redan producerade plagg.³ Dessa affärsmodeller är inte förenliga med en hållbar cirkulär ekonomi.⁴

¹ Naturvårdsverket, *Dagens textila flöden – en global miljöutmaning*, Naturvårdsverket, u.å., <<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/textil/dagens-textila-floden-ar-en-global-miljoutmaning/>> (hämtad 30 april 2026).

² United Nations Environment Programme (UNEP), *Sustainability and Circularity in the Textile Value Chain*, UNEP, 2023, <<https://www.unep.org/resources/publication/sustainability-and-circularity-textile-value-chain-global-roadmap>> (hämtad 30 april 2026).

³ Naturskyddsföreningen, *Monstret i garderoben*, Naturskyddsföreningen, 2024.

⁴ Ellen MacArthur Foundation, *A New Textiles Economy: Redesigning fashion's future*, Ellen MacArthur Foundation, 2017.

Materialval och produktion

Textilproduktion är resurs- och miljöintensiv oavsett materialval. Olika material medför olika typer av belastning på klimat, ekosystem och människor, och inget material kan i sig betraktas som hållbart i ett system som präglas av överproduktion och kort användningstid. Ett ensidigt fokus på materialbyte riskerar därför att flytta problem mellan miljöområden snarare än att minska den samlade påverkan.⁵

Syntetiska fibrer, såsom polyester, är fossilbaserade och bidrar både till klimatpåverkan och spridning av mikroplaster som ackumuleras i naturen.⁶ Polyester marknadsförs ofta som återvunnen när den tillverkas av PET-flaskor. Naturskyddsföreningen anser att textilier tillverkade av PET-flaskor inte ska räknas som återvunnet textilmaterial. PET-flaskor ingår redan i ett etablerat cirkulärt system där materialet kan återvinnas upprepade gånger till nya flaskor. När flaskor i stället används för att tillverka textilier förs materialet in i ett i praktiken linjärt flöde, där det efter användning sällan kan återvinnas vidare. Detta bidrar inte till cirkularitet inom textilsystemet och riskerar samtidigt att underminera ett fungerande återvinningssystem för förpackningar.

Naturfibrer, såsom bomull, är ofta vattenintensiva och kan innebära omfattande användning av bekämpningsmedel och konstgödsel, med negativa konsekvenser för mark, vatten, biologisk mångfald och människors hälsa.⁷ Även vid mindre kemikalieintensiva odlingsmetoder kräver produktionen stora arealer mark. I ett globalt perspektiv är detta mark som alternativt skulle kunna användas för livsmedelsproduktion eller för att värna och återställa ekosystem. En ökad efterfrågan på naturfibrer riskerar därmed att skapa målkonflikter mellan textilproduktion, livsmedelsförsörjning och ekosystemens långsiktiga bärkraft, med negativa konsekvenser för biologisk mångfald och för de lokalsamhällen som är beroende av dessa mark- och naturresurser.⁸

Animaliska fibrer, såsom ull, har påverkan på markanvändning, djurvälstånd och klimatpåverkan från djurhållning. En ökad efterfrågan riskerar att öka trycket på betesmarker och känsliga ekosystem om produktionen inte sker inom ekologiskt hållbara ramar.⁹

Nya biobaserade och innovativa material kan i vissa fall minska beroendet av fossil råvara, men innebär också risker för markanvändning, vattenresurser och biologisk mångfald. Sådana lösningar ska därför alltid bedömas ur ett helhetsperspektiv, med hänsyn till påverkan på ekosystem och biologisk mångfald, inklusive skog och andra markslag, och får inte användas

⁵ IVL Svenska Miljöinstitutet, *Återvinningen av textil behöver öka – men klimatvinsten är inte självklar*, IVL, 2023, <<https://www.ivl.se/press/pressmeddelanden/2023-12-14-atervinningen-av-textil-behoover-oka---men-klimatvinsten-inte-sjalkvklar-visar-rapport.html>> (hämtad 30 april 2026).

⁶ Naturskyddsföreningen, *Plagg som sprider mikroplast i havet*, Naturskyddsföreningen, 2024, <<https://www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/plagg-som-sprider-mikroplast-i-havet/>> (hämtad 30 april 2026).

⁷ Världsnaturfonden (WWF), *Cotton: Environmental impacts*, WWF, u.å., <<https://www.worldwildlife.org/our-work/food/sustainable-agriculture/cotton/>> (hämtad 30 april 2026).

⁸ Zhang, Z. m.fl., 'Environmental impacts of cotton and opportunities for improvement', *Nature Reviews Earth & Environment*, vol. 4 Vol. 4 Issue 10, 2023, s. 703–715.

⁹ Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), *Livestock and Climate Change*, FAO, u.å., <<https://www.fao.org/livestock-environment/en>> (hämtad 30 april 2026).



för att legitimera fortsatt höga produktionsvolymen.¹⁰ Därför ska materialval alltid kombineras med kraftigt minskad nyproduktion, lång användningstid, höga krav på kvalitet, reparerbarhet och ansvarstagande i hela värdekedjan.

Textilier ska hanteras som en värdefull resurs som används länge och återbrukas. Samtidigt behöver textilåtervinningen utvecklas och öka för de stora mängder textil som redan finns producerade men som saknar förutsättningar för vidare användning.¹¹ Krav eller kvoter på återvunnet material kan bidra till ökad användning av återvunna råvaror, men måste utformas så att de inte påverkar textiliers funktion eller livslängd. Eftersom textilproduktion är resurs- och miljöintensiv och medför betydande miljöpåverkan oavsett materialval, inklusive återvunna råvaror, får sådana krav inte leda till sämre kvalitet eller ökade volymer. Naturskyddsföreningen ser att återanvändning av material är en viktig del i att använda textilier resurseffektivt, när det ingår i giftfria flöden och upprätthåller funktion och livslängd. Det är dock av stor vikt att i första hand fokusera på minskade volymer av nyproduktion och konsumtion, som den mest effektiva åtgärden för att begränsa textilsektorns miljö- och klimatpåverkan.

Avfall, bristande cirkularitet och globala konsekvenser

Textilavfall är i stor utsträckning en konsekvens av överproduktion och kort användningstid. Stora mängder fullt användbara plagg saknar efterfrågan och tas ur bruk långt innan deras tekniska eller funktionella livslängd är uppnådd.¹² När dessa volymer inte kan återbrukas inom landet exporteras de ofta till länder som saknar infrastruktur, reglering och kapacitet att hantera mängderna på ett miljömässigt och socialt hållbart sätt. Resultatet blir öppna avfallshögar, förorening av mark och vatten samt negativa konsekvenser för lokala ekosystem och biologisk mångfald.¹³

Denna hantering av textilöverskott synliggör tydligt hur miljömässiga och sociala problem i textilsektorn är nära sammanlänkade. Det som i ett land betraktas som ett avfalls- eller sorteringsproblem blir i ett annat land en fråga om hälsa, arbetsvillkor och miljörisker. En cirkulär omställning som inte adresserar överproduktion och ansvarsfördelning riskerar därför att flytta problem geografiskt snarare än att lösa dem.

¹⁰ United Nations Environment Programme (UNEP), *Sustainability and Circularity in the Textile Value Chain: Global Stocktaking*, UNEP, 2020, <https://www.oneplanetnetwork.org/sites/default/files/unep_sustainability_and_circularity_in_the_textile_value_chain.pdf> (hämtad 30 april 2026).

¹¹ IVL Svenska Miljöinstitutet, *Återvinningen av textil behöver öka – men klimatvinsten är inte självklar*, IVL, 2023, <<https://www.ivl.se/press/pressmeddelanden/2023-12-14-atervinningen-av-textil-behoover-oka---men-klimatvinsten-inte-sjalvklar-visar-rapport.html>> (hämtad 30 april 2026).

¹² Re:source, *Favoritgarderoben: Mäta och öka nyttjandegraden på kläder*, Re:source, 2024, <<https://resource-sip.se/app/uploads/2024/07/Favoritgarderoben-Mata-och-oka-nyttjandegraden-pa-klader.pdf>> (hämtad 30 april 2026).

¹³ Secretariat of the Basel Convention, *Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and Their Disposal (consolidated text, 2025)*, UNEP, 2025, <<https://www.basel.int/Portals/4/download.aspx?e=UNEP-CHW-IMPL-CONVTEXT-2025.English.pdf>> (hämtad 30 april 2026).



En hållbar omställning av textilsektorn förutsätter att ansvar för textiliers hela livscykel tas i hela värdekedjan, inklusive vad som sker när produkter inte längre efterfrågas.¹⁴ Det kräver krav på miljöprövning, uppföljning, transparens och faktiska åtgärder under hela verksamhetens livscykel, från etablering och löpande verksamhet till avveckling.¹⁵ Den cirkulära omställningen ska bidra till nya arbetstillfällen som präglas av trygga arbetsvillkor, skäliga löner, kompetensutveckling och respekt för mänskliga rättigheter, både i Sverige och globalt. Omställningen får inte bygga på att miljöbelastning eller osäkra arbetsvillkor flyttas till andra länder, utan ska bidra till ett mer rättvist och resilient textilsystem.¹⁶

3. Naturskyddsföreningens ståndpunkter

Naturskyddsföreningen anser att:

- Den totala produktionen och konsumtionen av nyproducerade textilier måste minska kraftigt för att minska textilsektorns totala miljö- och klimatpåverkan
- Textilier ska designas utifrån cirkulära designprinciper, för lång livslängd, hög användningsgrad, hög reparerbarhet, och i sista hand materialåtervinnas. Textil ska hanteras som en resurs i giftfria cirkulära flöden, aldrig som avfall.
- En hållbar omställning av textilindustrin ska bidra till en rättvis global fördelning av resurser och inte flytta miljömässiga eller sociala problem mellan länder eller generationer.
- Principen att förorenaren betalar ska gälla genom hela produktens livscykel och är grundläggande för en hållbar omställning av textilindustrin.

4. Krav och rekommendationer

Ekodesign och producentansvar i samspel

Naturskyddsföreningen anser att ett hållbart textilsystem förutsätter att ekodesignkrav och producentansvar samverkar, men har olika och kompletterande roller. Ekodesignkrav har en tydligt förebyggande funktion genom att styra hur produkter utformas och vilka produkter

¹⁴ European Commission, Directorate-General for Environment, *Exploring textiles and the circular economy: Study recommends tools to assess and address the unintended effects of new policy*, European Commission, 2025, <https://environment.ec.europa.eu/news/exploring-textiles-and-circular-economy-study-recommends-tools-assess-and-address-unintended-effects-2025-12-03_en> (hämtad 30 april 2026)

¹⁵ United Nations Environment Programme (UNEP), *Supporting the Transition to a Sustainable Textile Value Chain: The Role of Environmental Permitting Systems*, UNEP, 2026, <<https://www.unep.org/resources/report/supporting-transition-sustainable-textile-value-chain-role-environmental>> (hämtad 30 april 2026)

¹⁶ United Nations Environment Programme (UNEP), *Supporting the Transition to a Sustainable Textile Value Chain: The Role of Environmental Permitting Systems*, UNEP, 2026, <<https://eprints.qut.edu.au/264183/>> (hämtad 30 april 2026)



som sätts på marknaden. Producentansvaret är samtidigt avgörande för att säkerställa ansvaret för textiliers hela livscykel.

Att göra rätt från början är avgörande för att minska resursanvändning, avfall och kostnader längre fram i systemet, samt för att skapa faktiska förutsättningar för cirkulära affärsmodeller att fungera och skalas upp. Hur textilier designas i fråga om kvalitet, hållbarhet, reparerbarhet, möjlighet till återbruk har avgörande betydelse för om de kan användas länge och cirkulera i praktiken. Produkter som saknar dessa egenskaper riskerar att snabbt bli avfall.

Producentansvaret ska därför införas och utformas så att det fullt ut tillämpar principen att förorenaren betalar och omfattar hela produktens livscykel, genom differentierade avgifter som ger tydliga och långsiktiga styrsignaler till producenter, baserade på livslängd, kvalitet, reparerbarhet samt material- och kemikalieinnehåll. När produkter når slutet av livscyklerna ska material lätt kunna separeras och återvinnas till giftfria sekundära råmaterial. Samtidigt är bindande ekodesignkrav, såsom de som utvecklas inom ramen för EU:s förordning om ekodesign för hållbara produkter (ESPR), centrala för att förebygga överproduktion, kortlivade produkter och växande avfallsvolymer. Ett hållbart textilsystem kräver att dessa styrmedel samverkar så att problem inte bara hanteras när de uppstår, utan i möjligaste mån förebyggs genom rätt utformning från början.

Styrmedel för lång livslängd och minskade volymer

För att möjliggöra ett hållbart textilsystem krävs ekonomiska och regulatoriska styrmedel som gör återanvändning, reparation, uthyrning och delning till förstahandsval, framför nyproduktion. I dag missgynnas dessa lösningar ofta ekonomiskt i förhållande till volymbaserade och kortlivade affärsmodeller, trots att de bidrar till betydande miljö- och samhällsnytta. Naturskyddsföreningen anser därför att styrmedel ska utformas så att de premierar lång livslängd och hög användningsgrad, och samtidigt gör det mindre lönsamt att producera och sälja produkter med kort förväntad användningstid. Styrmedlen ska samtidigt utformas så att återbruk prioriteras, och att materialåtervinning utvecklas för textilier som inte kan återanvändas, utan att återvinning tränger undan återbruk eller bidrar till ökade produktionsvolymer.

Detta kan bland annat uppnås genom sänkt moms på second hand, uthyrning, delningstjänster och reparationer, kompletterat med riktade reparationsstöd och andra ekonomiska incitament som gynnar kvalitet och hållbarhet framför volym. Styrmedel behöver samtidigt adressera de köptriggers och affärsmodeller som driver överkonsumtion, genom stärkt konsumentskydd, tydligare lagstiftning och effektiv tillsyn som säkerställer att regelverk efterlevs.

Konsumenters förutsättningar att fatta informerade och hållbara beslut behöver också stärkas genom relevant information, utbildning och stöd.

Ekodesignkrav och konsumentskyddslagstiftning är centrala verktyg för att säkerställa att textilier utformas för lång livslängd, hög kvalitet och möjlighet till reparation och underhåll. Detta bör bland annat innebära förlängda garantier, säkerställd tillgång till reparation samt krav på att reparation ska prioriteras framför ersättning vid kvalitetsbrister.



Samtidigt kräver omställningen systemförändringar som ger cirkulära entreprenörer långsiktiga och stabila förutsättningar att etableras och växa. Verksamheter inom återbruk, reparation, omsömnad och sortering bidrar till minskad resursanvändning och ökad lokal resiliens, men verkar i dag ofta under höga fasta kostnader och osäker efterfrågan.

För att möjliggöra uppskalning behövs riktat stöd som kan omfatta tillgång till subventionerade eller kostnadsreglerade lokaler, möjlighet till delad maskin- och verkstadsutrustning samt stödformer som delar den ekonomiska risken i etablerings- och uppskalningsfaser, såsom etableringsstöd för cirkulära verksamheter. Styrmedel och stödstrukturer behöver utformas så att de minskar risker i tidiga skeden och möjliggör för nya aktörer att testa, utveckla och skala cirkulära affärsmodeller.

Kommuner, regioner och staten har en central roll i att skapa strukturer som gör cirkulära affärsmodeller möjliga att skala upp på lika villkor. Detta inkluderar att säkerställa god tillgång till lokaler i attraktiva och tillgängliga lägen, där cirkulära tjänster kan nå en bred användargrupp och bli ett naturligt förstahandsval.

Omställningen förutsätter också att nödvändig kompetens och yrkeskunnande finns och utvecklas. Ett cirkulärt textilsystem är mer arbets- och kunskapsintensivt än dagens linjära modell och kräver stärkt kompetens inom exempelvis textilvärdering, sortering för återbruk, avancerad sömnad och remake/omsömnad, cirkulär design samt logistik och samordning av cirkulära flöden. Det behövs därför riktade satsningar på yrkes-, hantverks- och vidareutbildningar, samt möjligheter till omställning och kompetensväxling, som svarar mot de behov som växer fram i den cirkulära textilsektorn. Utan ett sådant kompetenslyft riskerar omställningen att bromsas, även när efterfrågan och styrmedel finns på plats.

Den cirkulära omställningen av textilsektorn ska bidra till trygga och rättvisa arbetstillfällen. Arbetsvillkor, lönenivåer, arbetsmiljö och kompetensutveckling ska integreras i utvecklingen av cirkulära affärsmodeller. Lokal och regional kapacitet för återbruk, reparation och sortering samt utbildning inom cirkulära textila yrken ska stärkas. En stärkt förmåga att ta tillvara textilier bidrar samtidigt till minskat beroende av import och globala leveranskedjor, vilket stärker Sveriges resiliens och beredskap. Kapacitet för att hantera textilier är därför inte enbart en miljö- och arbetsmarknadsfråga, utan också en del av ett robust och långsiktigt hållbart samhälle.

Offentlig upphandling

Offentlig upphandling är ett centralt verktyg för att driva omställningen till ett hållbart och cirkulärt textilsystem. Naturskyddsföreningen anser att offentlig sektor ska gå före genom att konsekvent prioritera återbruk, lång livslängd och cirkulära lösningar framför nyinköp av textilier. När återanvända och rekonditionerade textilier blir en självklar del av offentliga verksamheter, såsom skola, vård och omsorg, bidrar detta till normförändring, volymuppbyggnad och stärkt efterfrågan i hela samhället.

Offentlig upphandling ska därför ställa bindande krav som premierar återbruk, reparerbarhet, hög kvalitet och tjänstebaserade lösningar, samt säkerställa aktivt avrop av återanvända



textilier och organisering av intern cirkulation inom och mellan offentliga verksamheter. Upphandlingen ska även bidra till att utveckla marknader för återbruk, reparation och rekonditionering av textilier.

För att säkerställa höga och verifierbara miljökrav samt underlätta uppföljning bör oberoende miljömärkning användas som ett stöd i upphandlingar av textilier, där det är relevant. Miljömärkningar kan bidra till att säkerställa krav på exempelvis kemikalieinnehåll, kvalitet och livslängd, och fungera som ett komplement till krav på återanvändning och cirkularitet.

För att möjliggöra denna omställning krävs riktat stöd till kommuner, regioner och statliga myndigheter, bland annat genom gemensam vägledning, samordnade upphandlingslösningar och stärkt kompetens kring cirkulär textilupphandling.

5. Avslutning

Genom tydligt politiskt ansvarstagande och ett samordnat systemperspektiv där reglering, ekonomiska styrmedel, kompetensförsörjning och beteendeförändring samverkar kan textilindustrin ställa om till ett hållbart cirkulärt system. Samtidigt är det avgörande att omställningen sker i dialog och samverkan mellan alla berörda aktörer. Ingen enskild aktör kan ensam driva den systemförändring som krävs. En hållbar och skalbar omställning förutsätter därför att olika perspektiv, erfarenheter och kompetenser tas till vara och utvecklas gemensamt i hela värdekedjan.

Naturskyddsföreningens utgångspunkt är att driva denna systemförändring gemensamt, i dialog med aktörer i hela värdekedjan, genom att dela lärande och kunskap samt tillsammans bidra till utvecklingen av skalbara lösningar för en hållbar textilindustri inom planetens gränser.

Relaterade dokument

Detta positionspapper fokuserar på en hållbar omställning av textilindustrin och kompletterar Naturskyddsföreningens policy om en hållbar samhällsekonomi, positionspapper om cirkulär ekonomi samt globalkompassen.

Både den tekniska och regulatoriska utvecklingen går snabbt och Naturskyddsföreningen kommer att uppdatera sina krav och rekommendationer baserat på detta.